

КОРОТИЧ О. В.,

*помічник-консультант на громадських засадах депутата
Калинівської селищної ради Броварського району Київської області*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ (ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ) В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У 2020 році було проведено перші вибори до територіальних громад, утворених на новій основі організації місцевого самоврядування, чим ознаменувалось завершення одного з ключових етапів реформи децентралізації влади в Україні.

Одним із основних принципів децентралізації є принцип субсидіарності, передбачений у ч. 3 ст. 4 Хартії місцевого самоврядування – публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином [2]. Указане має вагоме значення, оскільки від органів державної влади органам місцевого самоврядування передано повноваження, які безпосередньо пов'язані з повсякденним життям багатьох громадян, а для їх виконання – значний обсяг фінансових ресурсів, що потребує якісного їх використання посадовими та службовими особами.

Низький рівень конкурентоспроможності регіонів через низький рівень цифровізації регіонів та цифрової обізнаності як одну з проблем, що стримують розвиток регіонів і держави в цілому та потребують розв'язання, визначає Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року №695 [5]. Тому цифрова трансформація в органах місцевого самоврядування є одним із тих інструментів, які мали б активно використовуватися у територіальних громадах для підвищення якості взаємодії місцевої влади з її жителями та іншими зацікавленими особами.

Через призму цифрової трансформації можна говорити про діяльність органів місцевого самоврядування в таких аспектах:

- організація діяльності власне органів місцевого самоврядування (використання електронних систем фіксації голосування депутатів місцевої 2 ради, систем електронного документообігу, використання засобів електронної комунікації між посадовими та службовими особами під час внутрішньої взаємодії тощо);

- використання цифрових інструментів взаємодії з жителями територіальної громади (звернення громадян через вебсайт чи електронну пошту, електронні петиції та місцеві ініціативи із застосуванням цифрових засобів, громадські слухання в режимі онлайн тощо);

- задоволення інформаційних потреб громадян (задоволення запитів на публічну інформацію, оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних, оприлюднення інформації про використання бюджетних коштів та про проведені публічні закупівлі тощо);

- надання публічних (адміністративних) послуг із застосуванням цифрових технологій (формування електронної черги до ЦНАП, приймання електронних заяв на надання адміністративних послуг, забезпечення функціонування електронних реєстрів тощо).

Однак посадовці органів місцевого самоврядування, здебільшого, не мали або й досі не мають необхідного обсягу компетенції для реалізації нових повноважень, що ставить під загрозу якісне виконання публічною адміністрацією завдань, спрямованих на задоволення публічного інтересу, в тому числі із застосуванням цифрових технологій. У цьому аспекті слід зазначити Концепцію розвитку цифрових компетентностей, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року №167-р [9]. Хоча вона направлена на підвищення цифрової грамотності та компетентності саме широкого кола громадян, однак опосередковано її реалізація матиме вплив на компетенцію також працівників органів місцевого самоврядування. Особа надсилає звернення до органу публічної адміністрації в електронному вигляді, підписане електронним підписом, однак отримує відмову з у розгляді звернення. Відмова обґрунтована відсутністю підпису на надісланому документі. Особа, не розуміючи проблеми, бо всі вимоги закону було дотримано, надсилає скаргу до вищого органу з проханням розв'язати проблему із незаконною відмовою у розгляді звернення, яку також надсилає у електронному вигляді з електронним підписом. І знову особа отримує відмову в розгляді звернення з таким самим обґрунтуванням. Лише при особистому спілкуванні було з'ясовано, що в обох органах публічної влади посадові особи не вміли перевіряти наявність електронного підпису, очікуючи, що цей підпис має бути видно безпосередньо на документі. Це реальний приклад недостатності цифрових навичок посадових осіб, що призвів до порушення конституційного права громадянина на звернення.

Говорити про розвиток цифрового суспільства без забезпечення ширококутового доступу до інтернет-мережі на абсолютній більшості території України є некоректним. У цьому аспекті можна згадати Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31 липня 2000 року №928/2000 [1][11] або не такий вже давній План заходів з розвитку ширококутового доступу до Інтернету на 2021-2022 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від

08 вересня 2021 року №1069-р [8]. Як приклад стану реалізації програмних правових актів можна навести ситуацію у с. Красилівка Броварського району Київської області, яке знаходиться умовно в 5 км від м. Києва, де у травні 2023 року більше тижня був відсутній широкопasmовий доступ до інтернет-мережі з одночасно неякісною роботою інтернет-доступу від мобільних операторів, що майже паралізувало роботу підприємств, установ та організацій: термінали для розрахунків банківською картою не працювали, був відсутній доступ до електронних реєстрів тощо.

У 2020 році Міністерство цифрової трансформації України провело дослідження доступу населення до широкопasmового інтернету, результати якого є такими [12]: у цілому 4,2 млн населення проживало у населених пунктах, де немає жодного оптичного провайдера; ще 1,55 млн сільського населення не мало можливості підключитися до оптичного інтернету через його високу ціну; загалом 5,75 млн українців не мали можливості підключитися до якісного фіксованого широкопasmового доступу до мережі інтернет. 17 310 населених пунктів не покриті якісним широкопasmовим доступом до інтернету (65% сіл та 2% міст). Одночасно, до оптичних мереж не підключені: 16040 навчальних закладів, 8163 медичних закладів, 3873 закладів, де надають послуги населенню, та 33857 закладів культури і спорту.

Відповідно до ст. 10 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядники інформації зобов'язані надавати публічну інформацію у формі відкритих даних на запит, оприлюднювати і регулярно оновлювати її на єдиному державному вебпорталі відкритих даних та на своїх вебсайтах [3]. Перелік наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року №835 [6], передбачає чималий список наборів даних, які органи місцевого самоврядування зобов'язані оприлюднювати та регулярно оновлювати, зокрема, тут є:

- перелік об'єктів комунальної власності; звіти про виконання фінансових планів комунальних підприємств; дані про об'єкти та засоби торгівлі (пересувної, сезонної тощо);
- дані про місце розміщення зупинок міського електричного та автомобільного транспорту;
- дані про паркування, у тому числі розміщення майданчиків, їх операторів, обладнання та функціонування;
- дані про надані адміністративні послуги;
- дані містобудівного кадастру, у тому числі геопросторові дані та ін.

Доступ до таких даних, можливість їх автоматизованої обробки може впливати на економічний розвиток території, її інвестиційну привабливість. Однак, знайти територіальну громаду, у якій був би оприлюднений увесь перелік наборів даних у формі відкритих даних, мабуть, не було реальним навіть до повномасштабного вторгнення. З 2017 до 2021 року Транспаренсі Інтернешнл Україна оприлюднювало рейтинги прозорості та підзвітності міст, оцінка яких у певній частині залежить саме від застосування інструментів цифрової трансформації. За результатами дослідження за 2021 рік вказувалось, що за роки дослідження українські міста ставали прозорішими і середній показник прозорості 100 міст, за методологією організації, становив 62,2%. Однак, простежувалось уповільнення темпів росту, що пов'язано, зокрема, з низькою «волею» більшості міст до впровадження інструментів прозорості [7].

Указане приводить нас до іншого аспекту питання цифровізації – зацікавленість посадових осіб місцевого самоврядування у її впровадженні, а також наявність суспільного запиту. З цього приводу видається доцільним послатися на О. Скакун, яка зазначала, що держава виділилася із суспільства на певному ступені його зрілості і залежить від розвиненості суспільства – яке суспільство, така й держава [10, с. 82]. Вказану думку видатного науковця можна поширити й на територіальні громади.

Підсумовуючи, можна зазначити, таке.

1. Проблематика недостатнього рівня цифрової трансформації в органах місцевого самоврядування є загальнодержавною. Провівши децентралізацію влади на базовому законодавчому рівні, держава не спромоглася провести конституційну реформу щодо децентралізації влади для забезпечення належного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Це призводить до того, що навіть ті незначні обов'язкові вимоги з цифровізації, які впроваджує держава, органами місцевого самоврядування повністю або частково не виконуються і відповідальності за це ніхто не несе.

2. Базові елементи, необхідні для проведення якісної цифрової трансформації (широкосмуговий доступ до інтернет-мережі, базові цифрові навички), здебільшого реалізовані на достатньому рівні тільки у великих містах, хоча так чи інакше впроваджуються державою ще з початку 2000 років.

3. Корупція в органах місцевого самоврядування та безконтрольність місцевого самоврядування з боку державної влади, у тому числі органів правопорядку, створюють умови, за яких недоброчесні посадовці, відчуючи майже безмежну владу у своїх «князівствах»,

не проявляють зацікавленості у впровадженні цифрових інструментів, які б, серед іншого, забезпечували прозорість їх діяльності.

4. Недостатній розвиток громадянського суспільства у поєднанні з низьким рівнем цифрової грамотності не сприяють появі суспільного запиту на цифрову трансформацію у територіальних громадах.

5. У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України гостро постає питання безпеки та правопорядку в інформаційній сфері та кіберпросторі [4]. Упроваджуючи цифрові технології, органи місцевого самоврядування мають забезпечити їх відповідність державним стандартам у галузі безпеки зберігання та передачі даних.

Список використаних джерел

1. Битяк Ю. П., Червякова О. Б. Державне управління інформаційними ресурсами (інформаційною сферою). Правова система України: історія, стан та перспективи. Харків, 2008. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення. С. 342–367.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 07.06.2023).

3. Закон України «Про доступ до публічної інформації». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 07.06.2023).

4. Пилипчук В. Г., Брижко В. М., Золотар О. О. Правові проблеми захисту прав, приватності та безпеки людини в інформаційну епоху. Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку : монографія. Харків, 2021. С. 301–322.

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05 серпня 2020 року №695. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п> (дата звернення: 07.06.2023).

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» від 21 жовтня 2015 року № 835. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п> (дата звернення: 07.06.2023).

7. Рейтинг прозорості 100 міст України. Прозорі міста – Наснажуємо місцеву владу до прозорості та підзвітності. URL: <https://transparentcities.in.ua/transparency-rating> (дата звернення: 07.06.2023).

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з розвитку ширококосмугового доступу до Інтернету на 2021-2022 роки» від 8 вересня 2021 року № 1069-р. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1069-2021-p> (дата звернення: 07.06.2023).

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» від 03 березня 2021 року №167-р. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p> (дата звернення: 07.06.2023).

10. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. 4-те вид. Київ : Алерта, 2017. 528 с.

11. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31 липня 2000 року №928/2000. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000> (дата звернення: 07.06.2023).

12. 17 тисяч населених пунктів не мають жодного оптичного провайдера – дослідження Мінцифри. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/17-tisyach-naselenikh-punktiv-ne-mayutzhodnogo-optichnogo-provaydera-doslidzhennya-mintsifri>

КОРТУКОВА Т. О.,

*д-р філософії у галузі міжнародного права,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ В ЄС

Цифровізація у сучасному світі є глобальним процесом, що ґрунтується на тотальному впровадженні інформаційних технологій та орієнтована на глибоке перетворення процесів взаємодії між органами державної влади та громадянами [3]. Процеси цифровізації не минули також і сферу управління міграцією та надання притулку. У цій сфері цифрові інструменти дають змогу полегшити процеси міграції, а саме забезпечують доступ до інформації, сприяють